

НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ЧИТАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню технології навчання читанню іноземною мовою у вищих навчальних закладах України.

Аннотация. Статья посвящена исследованию технологии обучения чтению иностранным языком в высших учебных заведениях Украины.

Annotation. The article is fixed on researches of reading teaching technologies in foreign languages at Ukrainian higher educational establishments.

Постановка проблеми. Читання іноземною мовою є, поряд з усним мовленням, важливим видом мовленнєвої діяльності, яким випускник вищої школи має володіти добре, згідно з вимогами чинної програми. Уміння читати іноземними мовами забезпечує можливість випускникам вищої школи у своїй подальшій роботі користуватися літературою на іноземній мові для пошуку інформації за фахом, задоволення своїх читацьких та творчих запитів. Читання є метою і засобом навчання іноземної мови. Випускники вищого навчального закладу повинні вміти самостійно читати з повним розумінням тексти суспільно-політичної та науково-популярної літератури, а також свої спеціальні тексти. Це кінцеві практичні цілі навчання читання, успішна реалізація яких залежить, перш за все, від самостійної роботи студентів, праці викладачів та методично доцільного забезпечення процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій [1; 2; 3] свідчить, що дослідники одностайно визнають читання найважливішим засобом навчання іноземної мови (С. Ю. Ніколаєва, Г. А. Гринюк, К. І. Онищенко, І. І. Олійник, Г. І. Бородіна, та ін.). Уміння читати сприяє розширенню лексичного запасу, закріпленню граматичного матеріалу, міцному засвоєнню структурних форм мови; воно відкриває великі можливості для подальшого самостійного вивчення мови та вдосконалення мовленнєвих умінь. Здатність студента використати письмовий текст, підібрати необхідний матеріал або препарувати його з метою підготовки усного повідомлення є надійним фундаментом для оволодіння іноземною мовою. Читання як засіб комунікації в наших умовах має велику практичну цінність, воно є необхідним для величезної більшості людей.

Метою статті є доведення важливості вчасного сформування у студентів вищих навчальних закладів необхідних умінь та навичок роботи з іншомовним текстом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Раціонально побудована система навчання читання іноземною мовою розвиває мислення, допомагає усвідомити особливості структури конкретної іноземної мови, а також глибше зрозуміти особливості рідної мови. Інформація, яку отримує студент у процесі читання, розвиває його світогляд, збагачує спеціальні знання. Велика розумова робота, що пов'язана з проникненням у зміст тексту, розвиває навички самостійної роботи, мовну здогадку та антиципацію, формує такі якості як працелюбність, наполегливість, інтерес до вивчення іноземної мови тощо.

Види читання класифіковані є такими:

I. Ознайомлювальне читання. Його мета – розвивати швидкість читання, формувати способи читання і розуміння тексту. Педагог виділяє для контролю об'єкти, розуміння яких треба перевірити. Контролюється розуміння основного змісту, несуттєві деталі можуть випускатися.

II. Вдумливе читання. Дається завдання прочитати заголовок, переглянути увесь текст, звернути увагу на перше та останнє речення з метою визначення теми. Спосіб контролю – письмовий переклад на рідну мову. Мета цього виду читання – зрозуміти всю інформацію тексту.

III. Переглядове читання. З метою формування прийомів переглядового читання виконуються завдання для ознайомлення із заголовком тексту, швидке читання тексту, пошук нової інформації [1].

У методиці навчання іноземних мов відомі й інші класифікації вправ з читання, які не пов'язані з конкретними видами читання [4, 5].

Читання є рецептивним видом мовленнєвої діяльності, що включає в себе техніку читання (ТЧ) і розуміння того, що читається, – (РЧ). Психофізіологічну основу читання складають операції зорового сприймання друкованого тексту і розуміння закодованої в ньому інформації [2, 6]. Розуміння досягається завдяки сформульованим психофізіологічним механізмам читання (техніки читання), які включають операції зорового сприймання друкованого чи рукописного тексту, розпізнавання та ідентифікації графічних знаків з тими еталонами, що зберігаються в пам'яті, знаходження орієнтирів для розуміння тексту, адекватної швидкості сприймання та декодування сприйнятої інформації. У процесі зрілого читання розпізнаються слова, словоформи та словосполучення, встановлюються смислові зв'язки в реченні та між реченнями і таким чином досягається розуміння змісту тексту. Отже читання як рецептивний мовленнєвий процес вимагає від студентів активної розумової діяльності з метою отримання з тексту необхідної інформації.

Дослідження в аспекті навчання техніки читання показали, що процес і результат залежать від низки умов і чинників. Треба насамперед враховувати технічний та змістовий боки. Техніка читання включає комплекс автоматизованих навичок, які зводяться до того, щоб швидко сприймати графічні образи слів, швидко і точно співвідносити їх зі звуковими образами та значеннями сприйнятих слів. Невід'ємним компонентом техніки читання є швидкість виконання операцій зорового сприймання та ідентифікації графічних образів слів з тими відбитками, що зберігаються в пам'яті читця. Показником сформованості техніки читання є високий автоматизм названих операцій. Швидкість читання залежить від цілого ряду факторів: етапу навчання, мети читання, складності тексту, індивідуального темпу читання рідною мовою. Багато залежить також від методики, яку використовує викладач для розвитку швидкості читання, від ефективності вправ та використання допоміжних засобів, ставлення самого викладача до завдань, пов'язаних з навчанням читання [1; 2; 3].

Узагальнюючи результати досліджень процесу навчання читання іноземною мовою, можна зробити такі висновки:

I. Розвиток швидкості читання іноземною мовою можна забезпечити інтенсивним тренуванням. Ці тренування не повинні припинятися навіть після завершення курсу навчання. Для того щоб розвинути механізми читання іноземною мовою, викладач повинен удосконалювати зорову пам'ять студентів, даючи значні навантаження на їх зоровий аналізатор. Це досягається шляхом систематичного виконання вправ з читання, коли студенти намагаються запам'ятати графічні образи слів, виконуючи різноманітні операції з озвучування слів, складання слів з окремих літер, розпізнавання певних слів серед ряду даних, вписування пропущених літер, написання диктантів, проведення графічних ігор тощо. Недооцінка тренувальних вправ з читання на етапі розвитку техніки читання є однією з найсуттєвіших причин слабких знань та навичок студентів з іноземної мови [1, 3].

II. Вправляння залишається провідним методом. До комплексу вправ з техніки читання слід включати спеціальні вправи на збільшення обсягу короткочасної пам'яті, зменшення кількості фіксацій очей та їх регресивних рухів, розширення поля читання, підвищення швидкості зорового сприймання.

У процесі оволодіння зоро-слухо-моторними образами слів різних типів студенти мають спиратися на засвоєні ключові слова або правила читання. Таблиця різних типів складів має постійно знаходитися в кабінеті англійської мови на видному місці і повсякчас використовуватися з метою навчання техніки читання або корекції помилок.

Велику роль на етапі оволодіння грамотою відіграють письмові вправи з каліграфії, лексичні та граматичні вправи. Практика свідчить, що навички техніки читання розвиваються успішніше, якщо слуховий образ слова негайно підкріплюється його графічним образом, іншими словами, паралельне навчання аудіювання, говоріння та письма спроможне забезпечити кращі результати, ніж поступове, розділене в часі навчання усіх видів мовленнєвої діяльності [4].

Найхарактернішим і найбільш важливим видом вправ є вправи на пошук одиниць смислової інформації тексту з метою встановлення його основного змісту. Це передтекстові вправи, або такі, що виконуються у процесі читання тексту і спрямовані на пошук фактів, певних лексичних одиниць або граматичних форм. Важливі і вправи на скорочення тексту. Вони допомагають глибше проникнути у зміст тексту, повторити та автоматизувати мовний матеріал, оволодіти операціями скорочення речень, їх комбінування і готують до переказу

тексту та його інтерпретації.

Прикладом вправ може бути. Для перевірки знань лексичного матеріалу тексту можливі завдання типу: 1. Укажіть рідною мовою значення слів або словосполучень з тексту, поданих іноземною мовою; 2. Утворіть словосполучення, поєднуючи елементи різних груп (колонки) слів, наприклад, іменників і прикметників (означень), дієслів та іменників (додатків) тощо; 3. Виберіть з поданого списку слова: а) протилежні за значенням (антоніми); б) близькі за значенням (синоніми); 4. Згрупуйте слова за їх тематичною приналежністю; 5. Вставте замість пропусків (відповідно до змісту тексту) одне з двох слів, поданих у дужках; 6. Вставте замість пропусків потрібні слова тощо.

Знання граматичного матеріалу тексту можна перевірити за допомогою таких завдань: 1. Напишіть подані іменники з тексту у множині; 2. Утворіть форми минулого часу від поданих дієслів 3. Напишіть подані дієслова з тексту в неозначеній формі; 4. Напишіть подані прикметники у вищому ступені; 5. Виберіть і вставте у реченнях з тексту правильну форму дієслова (у дужках дається кілька форм) тощо.

Контроль розуміння прочитаного тексту. Пропонуються такі завдання: 1. Дайте відповіді на серію загальних запитань до тексту („Так” або „Ні”); 2. Дайте відповіді на серію спеціальних запитань; 3. Визначте, які з поданих речень відповідають змісту тексту, а які – ні. Поставте відповідно знак „+” або „-”; 4. Передайте зміст прочитаного тексту рідною мовою та ін.; 5. Прочитайте текст і запишіть 2–3 речення, які передають його основний зміст; 6. Прочитайте текст і поставте подані нижче речення в послідовності, що відповідає змісту прочитаного; 7. Прочитайте текст і знайдіть еквіваленти таких речень (даються рідною мовою). 8. Напишіть самостійно п’ять запитань до тексту тощо [1; 3; 4; 5].

III. Розвиток спеціальних навичок. При читанні увага зрілого читача спрямована на зміст тексту, а мовна форма сприймається підсвідомо, інтуїтивно. Для того, щоб досягнути такого рівня читання, необхідно сформувати такі навички: а) графічні навички сприймання, розпізнавання, диференціації та ідентифікації графем, а також синтезування графем у слова, слів у словосполучення, речень – у текст; б) граматичні навички безпосереднього розпізнавання та адекватного розуміння граматичних форм; в) лексичні навички ідентифікації слів та словосполучень, їх семантизації.

Велика кількість помилок у техніці читання, яка зумовлена труднощами графічного матеріалу для першого року навчання (особливо англійської мови), має місце переважно тому, що недооцінюється необхідність значного обсягу тренувальної роботи, мало уваги приділяється засвоєнню правил читання, буквено-звуковому та звуко-буквеному аналізу слів, відсутня робота з виготовлення та використання графічних наочних посібників, недооцінюється контроль техніки читання, проведення конкурсів на кращого читача тощо.

Для покращення техніки читання виконуються такі вправи: показати літери, що відповідають вимовлених викладачем звукам; визначити тип складу визначених слів: I, II, III, IV; вибрати слова з голосною у відкритому складі (закритому, з певним буквосполученням); прочитати пари слів, що відрізняються одним елементом; прочитати незнайомі слова та пояснити правила читання; написати слова прочитані викладачем та перекласти на українську мову; прочитати вголос ряд слів за певний проміжок часу [1].

IV. Формування технік читання. Цей процес включає розв’язання таких завдань: 1. Засвоєння конфігурації літер іншомовного алфавіту в рецептивному й репродуктивному планах, а саме: зорове сприймання, розпізнавання та ідентифікація літери, з одного боку, і написання всіх функціональних варіантів літери – великої та малої, друкованої й рукописної, з іншого; 2. Оволодіння звуко-буквеними і буквено-звуковими зв’язками (а не назвою букви, яка не допомагає, а лише створює інтерференцію); 3. Розвиток навички автоматично здійснювати операцію аналіз-синтез на матеріалі ізольованих слів, результатом якої має бути швидке й точне зорове сприймання, правильне озвучування та адекватне розуміння значення сприйнятого слова; 4. Поступове засвоєння основних правил читання голосних та приголосних літер, їх комбінацій.

Про складність організації навчальної роботи з оволодіння технікою читання свідчить різноманітність описаних у літературі підходів до розв’язання цієї проблеми. Українським фахівцям добре відомий розроблений англійськими дослідниками метод цілих слів, а також метод речень тексту. Проте в сучасній практиці навчання читання іноземною мовою більше використовується фонетичний (звуковий) аналітико-синтетичний метод, а також метод

навчання за ключовими словами і за правилами читання. Українськими дослідниками встановлено, що жоден взятий окремо метод, не може бути достатньо ефективним для навчання техніки читання. Найдоцільнішим вважається комбінування елементів кількох методів, наприклад, звукового аналітико-синтетичного методу, завдяки якому добре засвоюються буквено-звукові співвідношення, та методу навчання за правилами читання чи за аналогією (ключовими словами) [1; 2; 6].

У підручниках англійської мови навчання техніки читання інколи рекомендується починати читанням слів з голосною у відкритому складі, проте багато педагогів надають перевагу закритому складу. Такий підхід має ряд переваг. Крім того, реалізується при цьому один з основних дидактичних принципів – поступового подолання труднощів, переходу від легкого до важчого, складнішого [1].

У процесі навчання техніки читання виділяють, як правило, два послідовних і взаємопов'язаних етапи: 1) навчання читання вголос і 2) навчання читання про себе. Здійснюється ця робота послідовно на матеріалі ізольованих слів, словосполучень, речень, груп речень і, нарешті, текстів [2].

Висновки. Встановлено, що несформованість навичок техніки читання гальмує самостійну роботу студентів над текстом підручника, а пізніше – над спеціальним текстом. Тому, дуже важливо вчасно сформувати у студентів необхідні уміння роботи з іншомовним тестом, прищепити культуру читання, і як кінцевий результат, досягти практичних цілей навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах.

Література:

1. Ніколаєва С. Ю., Гринюк Г. А., Олійник І. І., Метьолкіна О. Б., Постнікова Н. К., Онищенко К. І., Щербак Л. П. Сучасні технології навчання іншомовного спілкування. – К.: Ленвіт, 1997. – 96 с.
2. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах /Кол. авторів під кер. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.
3. Бородіна Г. І., Бовчалюк Я. П. Система і характер вправ професійно-орієнтованого підручника для інтенсивного навчання читання. // Іноземні мови. – 2000. – №3. – С. 37–39.
4. Дегтярева Ю. В. Обучение чтению на английском языке для деловых целей во взаимосвязи с другими видами речевой деятельности / Іноземні мови. – 1998. – №1. – С. 42–44.
5. Круковський В. І., Припишнюк Я. І. Система активного навчання читання новел. / Іноземні мови. – 1997. – №2. – С. 16–18.
6. Ніколаєва С. Ю. Індивідуалізація процесу навчання іноземної мови // Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах. – К.: Ленвіт, 1999. – С. 249–259.

УДК 371.4

Касьян Т.К.

ВПЛИВ МИСТЕЦТВА НА ЛЮДИНУ. КРАСА ЯК ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ГАРМОНІЙНИХ КАТЕГОРІЙ МІРИ Й ЧИСЛА

***Анотація.** У статті розглянуто, як завдяки мистецтву, на прикладі музики та живопису можна гармонізувати психічний стан людини, а також сутність краси, яка полягає в гармонії, тобто у відповідності певного явища життя або витвору мистецтва з діючим у світобутті законам розвитку.*

***Аннотація.** В статье рассматривается, как через искусство, на примере музыки и живописи можно гармонизировать психологическое состояние человека, а так же сущность красоты, заключающейся в гармонии, т. е. в соответствии данного явления жизни или произведения искусства с действующим в мироздании законом развития.*

***Annotation.** This paper discusses how arts, music and painting in particular, enables harmonization of people's psychological states. It is maintained that the sense of beauty evoked in humans rests on harmony as congruity of some phenomenon of life or arts with the laws of genesis inherent in the Universe.*

Постановка проблеми. Прослідкувати, як впливає мистецтво на людину, будучи виразником краси та взаємозв'язку гармонійних категорій міри й числа.